

Geen nieuwe confrontatie, maar nieuw overleg tussen uitgevers en Lira

Zoekt Lira de confrontatie met uitgevers? Deze vraag stelde professor Dirk Visser op Boek9.nl. Aanleiding was het nieuwe Lira-aansluitingscontract, waarin Lira de achterban van schrijvers, vertalers, scenarioschrijvers en, sinds kort, journalisten een uitgebreid pakket aan over te dragen of te licentiëren auteursrechten voorlegt. Over een aantal van die rechten worden gewoon afspraken gemaakt tussen een auteur en zijn uitgever, voor literair werk gebaseerd op afspraken met de VvL. In de jaren negentig was de verhouding tussen de toenmalige KNUB en Lira zeer gespannen vanwege het Lira-aansluitingscontract. Toen ging het over de vergoeding voor kabeldoorgifte en de verdeling van het leenrecht. Dat heeft uiteindelijk geleid tot een overeenkomst inzake een Gemeenschappelijk Bestuursoverleg (GBO), met afspraken over de relatie auteur – uitgever – Lira. Sindsdien verloopt de samenwerking zo goed dat iedereen dat GBO alweer is vergeten. Nu gaat de discussie over publicatie van manuscripten van boeken of artikelen voor dagbladen via internet, bijvoorbeeld als e-nieuwsbrief of elektronische knipseldienst, luisterboeken of e-bookreaders. Het ziet ernaar uit dat een paar oude ordners weer uit het stof moeten worden gehaald en dat er opnieuw afspraken zullen moeten worden gemaakt.

Herleving koude oorlog?

Professor Dirk Visser heeft zich op Boek9.nl in een commentaar op het nieuwe Lira-aansluitingscontract afgevraagd of Lira de confrontatie met uitgevers zoekt. Volgens Visser dwingt Lira de aangesloten auteurs om alle huidige én toekomstige primaire internetrechten, zoals on-demandrechten en alle andere internetrechten, met betrekking tot het gebruik in audio(visuele) werken aan Lira over te dragen. Naast de verplichte 'basisoverdracht' biedt het contract ook de mogelijkheid voor facultatieve overdracht van 'zo ongeveer alle vormen van digitaal en online gebruik in tekstvorm'. Als een schrijver van die mogelijkheid gebruik maakt, blijft er volgens Visser voor een uitgever weinig anders over dan het recht om de tekst in papieren vorm uit te geven. 'Daarmee lijkt Lira de overstap te willen maken van een organisatie die alleen geldstromen ter zake van secundaire openbaarmakingsvormen verdeelt, naar een soort Buma/Stemra voor schrijvers die ook alle primaire openbaarmakingsvormen controleert en exploiteert en daarmee uitgevers en televisie- en filmproducenten het nakijken geeft', aldus Dirk Visser. Uitgevers zouden volgens Visser nog maar eens moeten nadenken of zij nog wel met bij Lira aangesloten auteurs in zee moeten gaan.

De GAU-leden die in de jaren negentig bestuurlijk actief waren, zullen zich hebben afgevraagd of de 'koude oorlog' tussen GAU en Lira, na meer dan tien jaar harmonie, weer opleeft. Destijds zijn partijen er goed uitgekomen en hebben een basis gelegd voor een vruchtbare samenwerking sindsdien. Het is raadzaam nog eens te kijken naar wat er destijds is geleerd en afgesproken en dat in goed overleg te vernieuwen voor het digitale tijdperk.

Het huidige collectieve-rechtenpakket van Lira

Stichting Literaire Rechten Auteurs (Lira) is in 1986 opgericht als de auteursrechtenorganisatie voor makers van literaire, literair-dramatische en andere werken in tekstvorm, alsmede muzikale-dramatische werken. Begin dit jaar is Stichting Nieuwswaarde, de rechtenorganisatie voor schrijvende

journalisten, in Lira opgegaan. Lira richt zich als collectieve beheersorganisatie met name op de verdeling aan auteurs van vergoedingen voor gebruik van auteursrechten die individueel niet uit te oefenen zijn. In 2007 incasseerde Lira ruim 14,5 miljoen euro. Grootste incassopost is het leenrechttaandeel voor auteurs (8,5 miljoen euro), daarna volgen de kabelgelden (3,5 miljoen euro), waaraan de thuiskopie-vergoeding (2,3 miljoen euro) wordt toegevoegd. Tot slot verdeelt Lira nog een paar honderdduizend euro aan auteurs van algemene boeken en literaire recensenten uit respectievelijk reprorecht en de LiteROM-regeling. In 2009 zal daar nog een paar honderdduizend euro aan worden toegevoegd uit reprorecht, PRO- en CLIP-gelden voor journalisten. Allemaal gelden waaraan een auteur niet individueel kan komen en regelingen waarover goede afspraken bestaan met de organisaties van uitgevers. Uitgevers verwijzen hun auteurs voor die gelden dan ook door naar Lira. Bovendien kunnen uitgevers er nog voor kiezen om zelf een aansluitingscontract mede namens hun auteurs met Lira aan te gaan, waarover straks meer.

Overigens hoeven de auteurs voor de meeste gelden geen aansluitingscontract met Lira aan te gaan. De inning van de vergoedingen voor het leenrecht, reprorecht en de thuiskopie wordt krachtens de wet door de daarvoor aangewezen stichtingen uitgevoerd, en Lira heeft op grond van de repartitiereglementen van deze organisaties de plicht deze gelden te verdelen. Het is overigens niet duidelijk waarom Lira zich deze rechten nog steeds laat overdragen. Wel heeft Lira rechten nodig om zich in het rechtencollectief in het kabelcontract met de kabelexploitanten te voegen.

'Lira richt zich op de verdeling van vergoedingen aan auteurs voor gebruik van auteursrechten die individueel niet uit te oefenen zijn'

Het nieuwe rechtenpakket van Lira

Wat is de reden van de nieuwe ophef? Lira legt de auteurs een aansluitingscontract voor waarin voornoemde rechten bij wijze van 'basisoverdracht' worden overgedragen, niet alleen voor de reeds vervaardigde werken, maar ook voor alle toekomstige werken. Dat deed Lira al, maar daar zijn sinds kort een aantal nieuwe rechten aan toegevoegd:

- on-demand-terbeschikkingstelling van audio(-visuele) werken (bijvoorbeeld uitzending gemist, aanbieden van downloads, film on demand;
- openbaarmaking van audio(-visuele) werken via internet of andere elektronische netwerken;
- themakanalen .

Deze rechten richten zich, net zoals bij de kabeldoorgifte, op werken die op radio of televisie worden uitgezonden. (Een audiowerk kan natuurlijk ook een audioboek zijn, maar dat blijkt hier niet te zijn bedoeld, want het audioboek komen we later bij de zogenaamde 'facultatieve overdracht' tegen.) Het zijn echter wel uitzendrechten, en uitzendrechten behoorden normaal gesproken in het rijtje 'primaire rechten' waarover makers (of in incidentele gevallen uitgevers) rechtstreeks afspraken maken met de omroep.

Nieuw is vervolgens dat er twee nieuwe rechten moeten worden verleend op basis van een zogenaamde niet-exclusieve last en volmacht. 'Moeten' omdat deze rechten vooraf verplicht zijn aangekruist als de auteur een aansluitingscontract met Lira aangaat. De auteur is niet verplicht een aansluitingscontract te tekenen voor de meeste gelden die Lira incasseert, behalve voor de kabelvergoeding vanwege een doorgegeven televisie-of radio-uitzending gebaseerd op het werk van de auteur.

De eerste niet-exclusieve last en volmacht betreft alle overige uitzendrechten en de tweede betreft een recht dat rechtstreeks het domein van uitgevers raakt: 'digitalisering door musea, archief(instellingen), bibliotheken, uitgevers, et cetera'.

Nieuw zijn ook de rechten die de auteur kan overdragen. Deze rechten zijn niet vooraf aangekruist, maar de auteur kan ervoor kiezen deze rechten over te dragen ('facultatieve overdracht'). Deze rechten zijn allemaal rechten waarover een auteur doorgaans met zijn uitgever afspraken maakt:

1. terbeschikkingstelling van werken in tekstvorm via internet of andere elektronische (mobiele) netwerken;
2. elektronische verspreiding van werken in tekstvorm anders dan on demand (bijvoorbeeld e-nieuwsbrief, elektronische knipseldienst, verzending krant naar e-bookreader);
3. vastlegging en uitgave van werken, zoals bijvoorbeeld hoorspel, luisterboek, film of tv-programma, op dvd, cd, blue ray disc, hd-dvd, et cetera;
4. vastlegging en uitgave van tekst op elektronische informatiedragers (bijvoorbeeld multimedia-uitgave, voorbespeelde e-bookreader).

dit Aansluitingscontract. Lira aanvaardt de overdracht.

De volgende rechten aankruisen indien Auteur deze bij Lira wenst onder te brengen:

- a. Terbeschikkingstelling van Werken in tekstvorm via internet of andere elektronische (mobiele) netwerken
- b. Elektronische verspreiding van Werken in tekstvorm anders dan on demand (bijvoorbeeld e-nieuwsbrief, elektronische knipseldienst, verzending krant naar e-bookreader)
- c. Vastlegging en uitgave van Werken, zoals bijvoorbeeld hoorspel, luisterboek, film of tv-programma, op dvd, cd, blue ray disc, hd-dvd, et cetera
- d. Vastlegging en uitgave van tekst op elektronische informatiedragers (bijvoorbeeld multimedia-uitgave, voorbespeelde e-bookreader)

De overdracht van de Rechten als vermeld op dit Voorblad onder I-d, I-e en III-a geschiedt onder gelijktijdige verlening door Lira aan Auteur van een – niet-overdraagbare – licentie en volmacht om zijn Werken te publiceren op een eigen website of op een door Auteur verzorgde ruimte op een door een derde beheerde verzamelwebsite, mits daarmee geen rechten van derden worden geschonden. Auteur vrijwaart Lira voor aanspraken van derden terzake van deze publicaties.

Auteur gaat ermee akkoord dat Lira toekomstige wijzigingen van de Voorwaarden bij het Lira Aansluitingscontract, wijzigingen van reglementen en statuten van Lira, alsmede nieuwe reglementen aan Auteur kenbaar maakt door toezending aan het laatste door Auteur verstrekte e-mail- of postadres. Indien auteur geen e-mailadres aan Lira heeft opgegeven, zal Lira wijzigingen aan zijn postadres toezenden.

Datum:

Plaats:

Handtekening Auteur

De overdracht van deze rechten geschiedt onder gelijktijdige verlening door Lira aan auteur van een – niet-overdraagbare – licentie en volmacht om zijn werken te publiceren op een eigen website of op een door auteur verzorgde ruimte op een door een derde beheerde verzamelwebsite, mits daarmee geen rechten van derden worden geschonden.

'Het is niet zo gek dat uitgevers zich over het nieuwe rechtenpakket opwinden'

Opwindig begrijpelijk

Het nieuwe rechtenpakket van Lira overziende, is de conclusie van Visser begrijpelijk. Het is raadzaam om na te gaan of een auteur het Lira -aansluitingscontract heeft getekend met het oog op het digitaal archiveren (dat recht kan de uitgever niet meer op exclusieve basis verkrijgen). Ook zal de uitgever moeten nagaan of de auteur een of meer van de facultatieve rechten aan Lira heeft overgedragen (dan dient de uitgever namelijk voor zijn e-boek of audioboek zaken te doen met Lira en kan hij die rechten ook niet meer op exclusieve basis verkrijgen). Als daar sprake van is en de uitgever wenst deze rechten wel exclusief te verkrijgen, zal hij

de auteur moeten verzoeken deze rechten van Lira terug te verwerven of anders zijn aansluitingscontract te beëindigen, althans niet ongewijzigd voort te zetten. Dit geldt met name voor uitgevers en auteurs van het algemene boek en voor dagblad- en tijdschriftuitgevers en schrijvende journalisten. Bij Lira zullen slechts een beperkt aantal educatieve en wetenschappelijke auteurs zijn aangesloten, omdat Lira voor deze groep auteurs niet of nauwelijks geld verdeelt. Het is niet zo gek dat uitgevers zich hierover opwinden. In de eerste plaats, en dat is veruit de belangrijkste reden, kunnen auteur en uitgever deze rechten niet meer op exclusieve basis exploiteren. Het is zeer de vraag of auteurs zich dit bij het aankruisen van de diverse opties realiseren. In de tweede plaats ontvangt de uitgever geen aandeel meer in de vergoeding van exploitatievormen die mede op zijn investeringen in het werk zijn gebaseerd en waarvoor bij alle andere rechten wel een verdeling met de auteur is overeengekomen. In de derde plaats wordt de uitgever contractueel op achterstand gezet omdat de betrokken uitgevers per werk onderhandelen en in tegenstelling tot Lira geen afspraken maken over toekomstige rechten. In de vierde plaats verwerven de uitgevers van algemene boeken en van dagbladen de rechten per werk op basis van een exclusieve licentie, juist vanwege de uitdrukkelijke wens van respectievelijk de VvL en de NVJ. Een overdracht weegt zwaarder dan een licentie. Een auteur die zijn rechten overdraagt ondanks een eerdere licentie, pleegt contractbreuk jegens de uitgever, maar de rechten zijn inmiddels wel in eigendom van Lira. In de vijfde plaats biedt Lira het nieuwe aansluitingscontract aan de auteurs aan zonder voorafgaand overleg met het Nederlands Uitgeversverbond, terwijl dat wel de afspraak was, met name met de GAU.

'Het poldermodel in optima forma'

Gemeenschappelijk Bestuursoverleg

In de jaren negentig heeft zich namelijk een vergelijkbaar dreigend conflict voorgedaan. Lira bood auteurs een aansluitingscontract aan, waarin het recht op kabeldoorgifte en het leenrecht werden overgedragen. Met betrekking tot het leenrecht was toen nog een debat over de verdeling gaande op weg naar een auteursrechtelijke regeling (in plaats van de toen lopende leengeldregeling in de Welzijnswet). Ook toen speelde de discussie ten principale, waarom een auteur het alleenrecht op de kabelvergoeding zou moeten hebben, terwijl de uitgever mede namens de auteur de uitzendrechten regelt. Ook toen waren er zorgen over het facultatieve rechtenpakket, onder meer over de zogenaamde mechanische rechten. Het conflict liep toen hoog op. De kwestie kwam tot een oplossing door het initiatief van Cedar-directeur

André Beemsterboer, voor wie het slecht uitkwam dat twee van zijn klantengroepen (auteurs en uitgevers) onderling aan het ruziën waren over de uitoefening van rechten. Via zijn bemiddeling kwam er een belangrijk akkoord over de kabelkwestie en het leenrecht, en de toekomstige verhoudingen werden vastgelegd in de overeenkomst tot het Gemeenschappelijk Bestuursoverleg (het GBO). Het GBO werd paritair samengesteld uit auteursvertegenwoordigers (de besturen van Lira en Beeldrecht) en uit uitgeversvertegenwoordigers (met name toebedeeld aan het bestuur van de GAU), en André Beemsterboer bewaakte de goede gang van zaken als secretaris. De hoofdbestanddelen van 'het bestand' waren: een 70/30-verdeling aan de top voor het leenrecht, uitgevers konden zich mede namens hun auteurs aansluiten bij Lira, mits ten minste 50% van de vergoeding werd doorbetaald aan auteurs (en als zij zich niet zelf bij Lira aan zouden sluiten, zouden zij hun auteurs verwijzen naar Lira), over de afbakening van de 'mechanische rechten' zou nog nader worden gesproken en ... als Lira nieuwe rechten aan het rechtenpakket zou toevoegen die relevant zouden zijn voor uitgevers, zou Lira eerst in overleg treden met de uitgeversvertegenwoordigers in het GBO! Partijen zouden regulier overleggen om ontstane problemen tijdig te bespreken en te proberen op te lossen: het poldermodel in optima forma.

Problemen waren er echter niet meer. Toen voor het leenrecht de kogel door de kerk was, werd op dat rechtsgebied uitermate succesvol samengewerkt. Toen het kabelrecht ten principale tot bevrediging van alle partijen was geregeld en uitgevers gerust waren gesteld voor de toekomst, hadden uiteindelijk slechts weinig uitgevers belangstelling in een aansluitingscontract als uitgever met Lira. De administratieve rompslomp woog niet op tegen de zeer geringe vergoeding uit kabeldoorgifte. Zo vaak komt het immers niet voor dat een boek wordt voorgelezen op de radio of wordt uitgezonden op televisie.

De afbakening van het mechanische recht bleef lange tijd in de praktijk geen probleem en werd dat pas toen Stemra zich het luisterboek wilde toe-eigenen voor auteurs die bij Buma/Stemra waren aangesloten. Samen met de VvL heeft de GAU toen een praktische afbakening met Buma/Stemra afgesproken, zodat het audioboek een zaak tussen auteur en uitgever blijft. Tussen GAU en Lira waren er nooit meer problemen. Het GBO is nog een keer voor de vorm bijeen geweest en is daarna bij gebrek aan agendapunten in diepe rust gegaan en blijkbaar zelfs in de vergetelheid geraakt.

De lessen uit het verleden

De nieuwe opwinding is onnodig, die les had uit het verleden kunnen worden geleerd. Lira kan zich alleen maar richten op collectieve rechten. Bij de collectieve uitoefening van rechten past geen exclusiviteit en geen onderscheid in honorering, anders dan op basis van objectieve maatstaven als omvang of prijs van het werk of het gebruik. Over de exploitatie van literair werk vindt overleg plaats tussen de Literaire Uitgeversgroep van de GAU en de VvL in het kader van de twee modelcontracten. Auteurs die rechten individueel kunnen uitoefenen, willen dat ook blijven doen.

‘Auteurs die rechten individueel kunnen uitoefenen, willen dat ook blijven doen’

Lira ambieert dan ook helemaal niet Nederlands grootste literaire agent te worden, maar wil alleen de rechten verzekeren die collectief kunnen worden uitgeoefend. Daarbij spiegelt Lira zich aan Buma/Stemra, maar die vergelijking gaat maar zeer ten dele op. Muziekuitvoeringsrechten zijn voor het overgrote deel uitsluitend collectief uit te oefenen en vormen de belangrijkste inkomstenbron voor muzikanten. Schrijvers behalen het grootste deel van hun inkomen met primaire rechten die zij rechtstreeks met uitgevers en andere gebruikers kunnen regelen. De inkomsten uit collectieve rechten zijn voor de meeste schrijvers een welkome aanvulling. Individuele uitoefening van exclusieve rechten blijft het grootste belang voor schrijvers, ook in het digitale tijdperk.

Het is begrijpelijk dat Lira de technische verschuiving van kabeldoorgifte naar uitzending in het aansluitingscontract wil ondervangen om straks de boot niet te missen als daar nieuwe collectieve afspraken over worden gemaakt. Het is begrijpelijk dat Lira tracht een juridische legitimatie te vinden voor de rol die zij -- in overleg met uitgevers -- toebedeeld krijgt bij collectieve regelingen voor massadigitaliseringprojecten van bibliotheken, en het is voorzienbaar dat in het digitale tijdperk ook op andere terreinen collectieve regelingen gewenst zijn waarbij Lira een rol kan spelen. Het is alleen jammer dat Lira zich daarbij heeft laten leiden door de juridische wens zich bij voorbaat van al deze rechten te verzekeren. Daarbij speelt de ongetwijfeld goed bedoelde gedachte, dat Lira zich alleen op collectieve uitoefening zal richten en auteurs en uitgevers niet in de weg zal zitten en dat het daarom geen probleem is dat die rechten bij Lira berusten. Daar zullen uitgevers echter niet helemaal gerust

op zijn. Dat komt wellicht ook doordat in de brochure toch niet helemaal wordt uitgesloten dat Lira ook voor individuele auteurs zal optreden (‘Ook in individuele gevallen kan Lira onderhandelingen over dergelijke producties voeren.’). De lessen uit het GBO zijn dat het zinvol is om een uitzondering te maken voor uitgegeven werken, dat voor uitgegeven werken de individuele exploitatie en de onderling gemaakte afspraken tussen auteur en uitgever vooropstaan en gerespecteerd worden en dat Lira zich alleen zal richten op collectieve exploitatie in goed overleg met de betrokken partijen, zoals GAU/VvL en nu ook NDP/NVJ.

Net zoals bij individuele exploitatie het geval is, geldt ook voor collectief beheer dat het alleen goed werkt als partijen het in goed overleg samen regelen. Als de rechtenkwestie eenmaal is geregeld, gaat het er alleen nog om wie de uitvoering het beste kan doen. Daar kom je altijd uit.

In goed overleg oplossen

De conclusie is dat de opwinding begrijpelijk, maar ook onnodig is en dat de kwestie met de lessen uit het verleden in goed overleg kan worden opgelost. Daar zijn partijen nu ook mee bezig. Er is al een goed gesprek geweest tussen Lira en de Commissie Auteursrecht van de GAU. Er zal nog gekeken moeten worden of het aansluitingscontract van Lira voor auteurs en uitgevers verduidelijkt kan worden. Ook zal bekeken moeten worden of aansluiting van de uitgever namens zijn auteurs bij Lira nog relevant is of wordt. GAU en VvL zullen ook moeten kijken naar de relatie met de modelcontracten. Allemaal zaken die eenvoudig zijn op te lossen als partijen de uitgangspunten voor hun samenwerken herbevestigen. Misschien in een gemeenschappelijk bestuursoverleg bij wijze van postume hommage aan André Beemsterboer?

